

**แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสี่ปายะ 4
ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**
**MANAGEMENT APPROACHES TO THE LEARNING ECOSYSTEM BASED ON THE
FOUR SAPPAYA PRINCIPLES AMONG THE MAHACHULA SCHOOL GROUP, PHRA
NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE**

¹อัญชลี จับจิตต์ Ancharee Jubjit ²สุทิศ สวัสดิ์ Suthit Sawaddi

³วารีย์ โศกเตี้ย Waree Sektia

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Ancharx.work@gmail.com

Article Received: February 04, 2026. Revised: March 26, 2026. Accepted: March 29, 2026.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ 2) เพื่อศึกษาวิธีการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสี่ปายะ 4 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสี่ปายะ 4 ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยใช้แบบสอบถามประชากรทั้งหมด จำนวน 123 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 ท่าน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) วิธีการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสี่ปายะ 4 ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา เป็นการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาทั้งทางกาย จิตใจ และปัญญาอย่างยั่งยืน โดยขับเคลื่อนผ่าน 4 องค์ประกอบหลัก (1) อาวาสสี่ปายะ (ด้านสถานที่) จัดเตรียมพื้นที่การเรียนรู้ให้มีความสงบ สะอาด ปลอดภัย และส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ (2) อาหารสี่ปายะ (ด้านเครื่องมือหล่อเลี้ยงปัญญา) จัดหาสื่อ อุปกรณ์การเรียน และเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ (3) บุคคลสี่ปายะ (ด้านบุคลากร) พัฒนาศักยภาพของครูอย่างต่อเนื่อง ผ่านการจัดอบรมและการประเมินผล เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการเรียนรู้ (4) ธรรมสี่ปายะ (ด้านกระบวนการเรียนรู้) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ดี โดยเฉพาะการเรียนรู้ผ่านโครงการที่สามารถเชื่อมโยงและประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงได้ และ 3) แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสี่ปายะ 4 โดยสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่สมดุลทั้งทางกาย ใจ และปัญญา มีแนวทางปฏิบัติใน 4 ด้าน ได้แก่ (1) อาวาสสี่ปายะ (ด้านสภาพแวดล้อม) จัดเตรียมพื้นที่และระบบการบริหารให้มีความปลอดภัย โปร่งใส และเอื้อต่อการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง (2) อาหารสี่ปายะ (ด้านสื่อและกิจกรรม) เติมเต็มอาหารทางปัญญาผ่านสื่อ เทคโนโลยี และกิจกรรมการเรียนรู้ พร้อมทั้งติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ (3) บุคคลสี่ปายะ (ด้านบุคลากรและเครือข่าย) พัฒนาครูให้เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน (4) ธรรมสี่ปายะ (ด้านการบูรณาการ) นำหลักธรรมและเรื่อง

สิ่งแวดล้อมมาบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอน เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างความรู้ คุณภาพชีวิต และ
คุณลักษณะที่ดีของผู้เรียน

คำสำคัญ: การบริหาร, ระบบนิเวศการเรียนรู้, หลักสี่ปายะ 4

Abstract

This research article aimed to: 1) study the state of learning ecosystem management, 2) study the methods of learning ecosystem management based on the Four Sappāya principles, and 3) propose guidelines for learning ecosystem management based on the Four Sappāya principles among the Mahachula School Group in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. This research was a mixed-methods study using questionnaires from the entire population of 123 individuals. Data were analyzed using descriptive statistics, namely percentage, mean, standard deviation, and interviews with 7 key informants using a semi-structured interview guide. Data were analyzed using content analysis.

The research results found that: 1) the overall and individual aspects of learning ecosystem management among the Mahachula School Group were at a high level. 2) The methods of learning ecosystem management based on the Four Sappāya principles among the Mahachula School Group were management methods that focused on creating an environment conducive to sustainable physical, mental, and intellectual development, driven through 4 main components: (1) *Āvāsa Sappāya* (Physical Environment), preparing learning spaces that are peaceful, clean, safe, and promote mental development; (2) *Āhāra Sappāya* (Intellectual Resources), providing appropriate media, learning equipment, and technology. To support quality learning (3) *Puggala-sappāya* (Personnel Development), continuously develop the potential of teachers through training and evaluation to increase their ability to manage learning (4) *Dhamma-sappāya* (Learning Processes), promote good learning processes, especially project-based learning that can be linked and applied to real life and 3) Guidelines for managing the learning ecosystem based on the Four Sappāya principles by creating a learning ecosystem that is balanced in body, mind and intellect, with practices in 4 areas as follows: (1) *Āvāsa Sappāya* (environmental aspect), prepare the space and management system to be safe, transparent and conducive to hands-on learning. (2) *Āhāra Sappāya* (media and activities aspect), fill intellectual food through media, technology and learning activities, and regularly monitor and evaluate (3) *Puggala-sappāya* (personnel and network aspect), develop teachers to be facilitators of learning, give students the opportunity to be responsible and create learning networks with the community (4) *Dhamma-sappāya* (integration aspect), integrate Dharma principles and environmental issues into teaching to create a balance between knowledge, quality of life and good characteristics of learners.

Keywords: Management, Learning Ecosystem, The Four Sappāya Principles

บทนำ

การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพถือเป็นหน้าที่สำคัญของสถานศึกษา เพราะสถานศึกษาเป็นสถานที่ที่ช่วยหล่อหลอมผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ความสามารถและคุณธรรม เพื่อเตรียมพร้อมให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในสังคม การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพนั้นควรดำเนินการในทุกมิติ ได้แก่ ด้านร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคมและปัญญา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนให้เหมาะสมตามช่วงวัย สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสุขภาพแข็งแรงผ่านการออกกำลังกาย การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และการดูแลสุขภาพอนามัยส่วนบุคคล อีกทั้งยังควรปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตใจที่เข้มแข็งและมีความมั่นคงทางอารมณ์ โดยการส่งเสริมให้มีความคิดเชิงบวก การสอนให้รู้จักจัดการกับอารมณ์ของตนเองและการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่นและปลอดภัย ขณะเดียวกันวินัยเป็นพื้นฐานสำคัญของการใช้ชีวิตในสังคม ผู้เรียนควรได้รับการปลูกฝังเรื่องความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลาและการเคารพกฎระเบียบ นอกจากนี้ในส่วนของการจัดการเรียนรู้ควรเน้นความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีเหตุผล ทั้งนี้ส่วนสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพคือระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่ง สถานศึกษาควรจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น ห้องเรียนที่เป็นระเบียบเรียบร้อย มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียนจะช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่ได้กำหนดแนวทางเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นกรอบการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้คือ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” และมีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ.2561 เป็นมาตรฐานการศึกษาขั้นต่ำที่จำเป็นของแต่ละระดับและประเภทการศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นกับนักเรียนทั้งในระหว่างและหลังจากสำเร็จการศึกษา (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

รายงานการปฏิรูปการศึกษาระบุว่า ปัญหาของระบบการศึกษาไทยเป็นอุปสรรคต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การศึกษาไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับความก้าวหน้าทางความรู้และเทคโนโลยี อีกทั้งยังไม่ส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง ประเทศไทยต้องมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนผ่านการปรับหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้และการประเมินที่สอดคล้องกับแนวทางของ OECD ภายใต้โครงการการศึกษา 2573 โดยใช้เข็มทิศการเรียนรู้ (Learning Compass) เป็นแนวทางซึ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะหลัก 3 ด้าน ได้แก่ (1) การสร้างค่านิยมใหม่ (2) การจัดการความขัดแย้ง (3) การรับผิดชอบต่อความถูกต้อง โดยสมรรถนะข้างต้นเหล่านี้พัฒนาได้ผ่านกระบวนการสะท้อนความคิดเห็น และลงมือปฏิบัติ เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับโลกยุคใหม่ (คณะกรรมการอิสระเพื่อปฏิรูปการศึกษา, 2561)

กลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าประสงค์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “สร้างคุณภาพผู้เรียน สู่นาคตที่ยั่งยืน” กำหนดพันธกิจไว้ 6 ข้อ ได้แก่ (1) จัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองในระบอบ

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (2) พัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (3) พัฒนาศักยภาพและคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตร มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (4) สร้างโอกาส ความเสมอภาค สิทธิและหน้าที่ของบุคคลอย่างมีคุณภาพ ลดความเหลื่อมล้ำให้ผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงเท่าเทียมบนพื้นฐานความปลอดภัย (5) พัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพ (6) จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1, 2568)

เมื่อพิจารณารายงานการปฏิรูปการศึกษาและแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2566-2570 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มีความเชื่อมโยงกับแนวทางการเรียนรู้ในปี 2040 ที่ต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ให้สอดคล้องกับอนาคต ระบบการศึกษาไทยควรเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างสรรค์สังคมและเศรษฐกิจที่พึงประสงค์ เป้าหมายของการเรียนรู้คือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองโลกที่มี 6 ความสามารถสำคัญ ได้แก่ (1) ความสามารถทั่วไป (2) ความสามารถทางสังคม (3) ความสามารถทางเทคโนโลยี (4) ความสามารถทางเศรษฐกิจ (5) ความสามารถทางสิ่งแวดล้อมและ (6) ความสามารถทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันในการปรับเปลี่ยนและออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2568)

จากปัญหาทางการศึกษาที่เกิดขึ้น ได้นำไปสู่การศึกษาแนวคิด “ระบบนิเวศการเรียนรู้” ซึ่งหมายถึง ระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ให้ความหมายว่า เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา ผ่านกระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ระบบนิเวศการเรียนรู้เน้นการออกแบบบรรยากาศการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกสถานศึกษาให้มีความเชื่อมโยงกัน ระบบนิเวศการเรียนรู้ประกอบด้วย พื้นที่ เวลา คน เนื้อหา กิจกรรม กลยุทธ์ วัฒนธรรมและเทคโนโลยี ซึ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการและระบบนิเวศการเรียนรู้เป็นแนวทางการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น โดยผู้เรียนสามารถเลือกวิธีการเรียนรู้ได้เอง แตกต่างจากระบบแบบเดิม (นริศรา ใจคง และสิริกานต์ แก้วคงทอง, 2568)

การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถรอบด้านนั้น สถานศึกษาควรสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ดีให้มีความพร้อมในการตอบสนองต่อการเรียนรู้ของนักเรียน นอกจากระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพแล้ว ส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งในการช่วยเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ดีต้องอาศัยการสร้างความรักและการเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ทั้งจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อครูและทั้งจากครูผู้สอนสู่นักเรียน หากนักเรียนเกิดความรู้สึกอยากมาเรียน หรือมาเรียนแล้วเกิดความสุขใจ สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักสัปปายะ 4 ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของนักเรียน รวมไปถึงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษานโยบายการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 4 ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติและแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ทั้งนี้เพื่อ

ส่งเสริมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ส่งผลให้สถานศึกษากลายเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์
เสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตและตอบโจทย์ความต้องการของการศึกษาในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 4 ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 4 ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา อำเภอวังน้อย กำหนดขนาดตัวอย่างด้วยตาราง R.V. Krejcie and D.W. Morgan ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่างและเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น จำนวน 123 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬาและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้และด้านศาสนา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 4 ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากวารสาร ตำราเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาว่ามีความครอบคลุมหรือไม่ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป เพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 - 1.00 5) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.983 6) ปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 3 ด้าน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

- 3.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษาวิธีการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 4 ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยค่าร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็นของครู ในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังตารางต่อไปนี้ ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

สภาพการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม	n = 123 คน			
	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	แปล	อันดับ
1. ด้านสภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้	3.73	0.47	มาก	2
2. ด้านการวางแผนและการบริหารจัดการ	3.83	0.47	มาก	1
3. ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้	3.68	0.54	มาก	3
ภาพรวม	3.74	0.46	มาก	

2. วิธีการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสี่ปายะ 4 ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปผลได้ดังนี้

2.1 ด้านการวางแผนและการบริหารจัดการ การบูรณาการการวางแผนและการบริหารจัดการกับหลักสี่ปายะ 4 1) อาวาสสี่ปายะ (สถานที่ที่เหมาะสม) นำข้อมูลมาสะท้อนปัญหา เช่น ความแออัดในห้องเรียน เพื่อปรับปรุงและจัดสรรพื้นที่ใหม่ให้เป็นพื้นที่ผ่อนคลาย สงบ และเอื้อต่อการเจริญสติและการเรียนรู้ 2) อาหารสี่ปายะ (อาหารที่เหมาะสม) ใช้ข้อมูลด้านสุขภาพและความพึงพอใจของนักเรียน มาชี้เป้าปัญหาและวางแผนปรับปรุงคุณภาพอาหารกลางวันให้เป็นเมนูที่ดีต่อสุขภาพ 3) บุคคลสี่ปายะ (บุคคลที่เหมาะสม) ใช้ข้อมูลเพื่อจัดหาทรัพยากรที่ตอบโจทย์ผู้เรียน พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีทักษะในการใช้ข้อมูล เพื่อให้เกิดความร่วมมือและการตัดสินใจร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ 4) ธรรมสี่ปายะ (ธรรมที่เหมาะสม) ใช้ข้อมูลสารสนเทศอย่างมีจริยธรรม โปร่งใส เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาที่เน้นคุณธรรม และสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้เชิงบวกอย่างยั่งยืน

2.2 ด้านสภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้ การบูรณาการสภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้กับหลักสี่ปายะ 4 1) อาวาสสี่ปายะ (สถานที่ที่เหมาะสม) นำข้อมูลมาสะท้อนปัญหา เช่น ความแออัดในห้องเรียน เพื่อปรับปรุงและจัดสรรพื้นที่ใหม่ให้เป็นพื้นที่ผ่อนคลาย สงบ และเอื้อต่อการเจริญสติและการเรียนรู้ 2) อาหารสี่ปายะ (อาหารที่เหมาะสม) ใช้ข้อมูลด้านสุขภาพและความพึงพอใจของนักเรียน มาชี้เป้าปัญหาและวางแผนปรับปรุงคุณภาพอาหารกลางวันให้เป็นเมนูที่ดีต่อสุขภาพ 3) บุคคลสี่ปายะ (บุคคลที่เหมาะสม) ใช้ข้อมูลเพื่อจัดหาทรัพยากรที่ตอบโจทย์ผู้เรียน พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครู

และบุคลากรมีทักษะในการใช้ข้อมูล เพื่อให้เกิดความร่วมมือและการตัดสินใจร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ

4) ธรรมส์ปายะ (ธรรมที่เหมาะสม) ใช้ข้อมูลสารสนเทศอย่างมีจริยธรรม โปร่งใส เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาที่เน้นคุณธรรม และสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้เชิงบวกอย่างยั่งยืน

2.3 ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้กับหลักสูตรปายะ 4 เพื่อการนำไปปฏิบัติในเชิงการบริหารหลักสูตร สามารถจำแนกการจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้

1) อาวาสส์ปายะ (พื้นที่และเวลาแห่งการเรียนรู้) การบริหารจัดการพื้นที่ที่เปิดโล่งและจัดสรรเวลาอย่างต่อเนื่องและยืดหยุ่น เพื่อเอื้อให้ผู้เรียนได้คิด ลงมือทำ ทดลอง และสะท้อนผล (Reflection) ได้อย่างเต็มศักยภาพโดยไม่ถูกจำกัดแคในห้องเรียน

2) อาหารส์ปายะ (โภชนาการและสุขภาวะ) การบูรณาการหัวข้อโครงการเข้ากับเรื่องสุขภาวะใกล้ตัว เช่น โครงการปลูกผักปลอดสารพิษ การวางแผนเมนูอาหารกลางวัน หรือการสำรวจโภชนาการชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักรู้และการลงมือทำที่ส่งผลต่อสุขภาพจริง

3) บุคคลส์ปายะ (เครือข่ายกัลยาณมิตรและผู้อำนวยการเรียนรู้) การเปลี่ยนบทบาทของครูจากผู้ถ่ายทอดความรู้ มาเป็นผู้อำนวยการความสะดวกการสร้างบรรยากาศแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยดึงบุคคลภายนอก เช่น ประชาชนชาวบ้าน จิตอาสา และพระสงฆ์ เข้ามาร่วมเป็นกัลยาณมิตรและบุคคลต้นแบบในโครงการ

4) ธรรมส์ปายะ (การตื่นรู้และคุณธรรม) การออกแบบโครงการที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสำรวจบริบทชุมชน เช่น การดูแลผู้สูงอายุ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การลดใช้พลาสติก) เป้าหมายเพื่อฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ ควบคู่ไปกับการฝึกสติ การรู้เท่าทันโลก การรู้จักตนเอง และการสร้างจิตสาธารณะ (ความรับผิดชอบต่อสังคม

3. แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสูตรปายะ 4 ของกลุ่มโรงเรียนมหาวิทยาลัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.1 ด้านการวางแผนและการบริหารจัดการ ในประเด็นย่อยการใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและตัดสินใจ

1) อาวาสส์ปายะ ผู้บริหารและครุควรวางระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน โปร่งใส และมีโครงสร้างองค์กรที่เอื้อต่อการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยเพื่อรองรับการจัดเก็บ วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลอย่างถูกต้องและรวดเร็ว อันจะช่วยให้การวางแผน การตัดสินใจ และการดำเนินการในแต่ละด้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2) อาหารส์ปายะ ผู้บริหารและครุควรวางจัดการหาเครื่องหล่อเลี้ยงด้านข้อมูลและแผนพัฒนา โรงเรียนจึงควรมีระบบติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงแผนพัฒนาโรงเรียนและแนวทางการบริหารให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

3) บุคคลส์ปายะ ผู้บริหารและครุควรวางส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของความมีส่วนร่วมในการบริหารโดยเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน เข้ามาร่วมเสนอความคิดเห็น ร่วมวางแผน และร่วมตัดสินใจในประเด็นสำคัญของโรงเรียน กระบวนการเหล่านี้ควรดำเนินไปภายใต้หลักความโปร่งใส เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจ ซึ่งจะส่งผลต่อการบริหารจัดการที่มั่นคงและยั่งยืน

4) ธรรมส์ปายะ ผู้บริหารและครุควรวางบริหารข้อมูล การวางแผนและการตัดสินใจ ควรยึดมั่นในหลักธรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดความสมดุลระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ คุณภาพชีวิต คุณธรรมของผู้เรียนและนำไปสู่การสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่มั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

3.2 ด้านสภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้ ในประเด็นย่อยการร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

1) อาวาสส์ปายะ ผู้บริหารและครุควรวางสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะดวกสบาย ความเป็นระเบียบและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่สงบและสร้างสรรค์ อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องสมุด พื้นที่พักผ่อนและพื้นที่สันทนาการ

เชี่ยวชาญได้รับการดูแลให้อยู่ในสภาพดี ทันทสมัยและเป็นระเบียบอยู่เสมอ การจัดสรรพื้นที่ให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความสุขในการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันภายในโรงเรียน 2) อาหารสัปดาห์ละ เครื่องหล่อเลี้ยงทางปัญญา ผู้บริหารและครูควรพัฒนาและดูแลอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ใช้ในการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมและทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต สื่อดิจิทัลและอุปกรณ์สื่อดิจิทัลเพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้ที่หลากหลายและทันต่อยุคสมัย 3) บุคคลสัปดาห์ละ ผู้บริหารและครูควรพัฒนาบุคลากรรอบรมให้ความรู้และทัศนคติที่ดีในการทำงานร่วมกัน และส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชนผู้ปกครองและองค์กรภายนอกอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างเครือข่ายทางการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงผ่านกิจกรรมหรือโครงการ 4) ธรรมสัปดาห์ละ ผู้บริหารและครูควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เสริมหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการฝึกคิด ฝึกปฏิบัติ และฝึกจิตใจและบูรณาการหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักธรรมและคุณธรรมจริยธรรม เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเติบโตเป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม เป็นพลเมืองดีของสังคมที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

3.3 ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ในประเด็นย่อยการเรียนรู้ผ่านโครงการหรือกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง 1) อาวาสสัปดาห์ละ ผู้บริหารและครูบริหารหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนที่มีความหลากหลาย การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ควรเอื้อต่อการกระตุ้นความคิดวิเคราะห์การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริงและการสะท้อนผลการเรียนรู้อย่างมีระบบ 2) อาหารสัปดาห์ละ ผู้บริหารและครูควรเรียนรู้ที่ตัดต้องมอาหารทางปัญญาที่เหมาะสม พัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่องเน้นการออกแบบกิจกรรมที่ทำท่าย ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ควบคู่กับการประเมินผลที่หลากหลายและมีการสะท้อนกลับอย่างสม่ำเสมอ 3) บุคคลสัปดาห์ละ ผู้บริหารและครูควรทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความรู้ มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองและสร้างเวทีให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชื่อมโยงบทเรียนกับชีวิตจริงและส่งเสริมคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรม 4) ธรรมสัปดาห์ละ ผู้บริหารและครูจัดเนื้อหาหลักสูตรแบบบูรณาการหลักคุณธรรม จริยธรรมสุขภาพและสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับผู้เรียน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในระดับมาก เพราะสะท้อนถึงศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดระบบนิเวศอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านการวางแผนและการบริหารจัดการมีความชัดเจนและสภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการเรียนรู้ ควรมีพัฒนาด้านการใช้ข้อมูลสารสนเทศระบบนิเวศในการตัดสินใจ ความร่วมมือภายนอกและการเรียนรู้เชิงโครงการที่เชื่อมโยงชีวิตจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรัตน์ แทนประเสริฐกุล, ทวีศิลป์ กุลณาดล และสมบูรณ์ บุรศิริรักษ์ (2564) ที่พบว่า ระบบนิเวศนวัตกรรมในโรงเรียนประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ผู้มีบทบาท เช่น ผู้บริหาร ครู ผู้เชี่ยวชาญภายนอก ผู้ปกครองและหน่วยงานเครือข่าย ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกันขับเคลื่อนนวัตกรรมในโรงเรียน 2) กิจกรรม ที่เน้นการบริหารจัดการโรงเรียนในลักษณะองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีการออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบโครงการและการบูรณาการเทคโนโลยีและ 3) สิ่งประดิษฐ์ ซึ่งหมายถึงองค์ความรู้

ทรัพยากรการเรียนรู้ เทคโนโลยีและแพลตฟอร์ม เครือข่ายความร่วมมือและทรัพยากรปัญญาที่ช่วยสนับสนุนกระบวนการสร้างนวัตกรรม โดยผู้เชี่ยวชาญเห็นพ้องกันว่าทั้งสามองค์ประกอบนี้มีความสำคัญสูงและควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนให้เป็นนวัตกรรมอย่างแท้จริง

1.1 ด้านการวางแผนและการบริหารจัดการ ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เฉพาะผู้บริหารมีแนวทางชัดเจนมุ่งสู่เป้าหมายการเรียนรู้ มีวิสัยทัศน์-พันธกิจที่ชัดเจน ส่วนข้ออื่นๆ เช่น การมอบหมายงานตามศักยภาพ การมีแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีและการประเมินผลเพื่อพัฒนา ข้อเดียวที่อยู่ในระดับปานกลาง คือการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นจุดที่ควรปรับปรุง ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นถึงจุดแข็งของการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้และแนวทางที่สามารถพัฒนาเพิ่มเติม เพื่อความยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของพรรัตน์ จันทรคำ (2566) ที่พบว่า การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของโรงเรียนมีระดับประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นถึงการวางระบบและกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในด้านอาชีพได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้งานวิจัยยังได้นำเสนอแนวทางพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ 1) การส่งเสริมศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาผ่านกิจกรรมศึกษาดูงานจากโรงเรียนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำองค์ความรู้กลับมาประยุกต์ใช้ในบริบทของตนเอง 2) การพัฒนาหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับให้ตรงกับความสนใจ ความถนัดและบริบทของผู้เรียน 3) การจัดวางแผนงบประมาณอย่างเป็นระบบเพื่อจัดหาและใช้ทรัพยากรทางการเรียนการสอนอย่างคุ้มค่า 4) การนำกระบวนการบริหารจัดการคุณภาพตามวงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) มาใช้ในการบริหารจัดการกิจกรรมการเรียนรู้และพัฒนาอาชีพ 5) การส่งเสริมนโยบายที่สนับสนุนการใช้ E-learning เพื่อสร้างบทเรียนออนไลน์และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างอิสระและต่อเนื่องผ่านระบบดิจิทัลและ 6) การสร้างความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นในการร่วมออกแบบกิจกรรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านอาชีพ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทชุมชนและตลาดแรงงานอย่างแท้จริง สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะอาชีพนั้นจำเป็นต้องอาศัยการวางแผนอย่างมีระบบ การสนับสนุนทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง และความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21 และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

1.2 ด้านสภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้ ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ในการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของพรหมมหาสวัสดิ์ โฆสชโว (โภควรา) (2564) ที่พบว่า ด้านที่มีความจำเป็นสูงสุดในการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้คือการประเมินและติดตามผลการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่สะท้อนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนและเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ รองลงมาคือการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ อุปกรณ์สำหรับการเรียนรู้ ผู้เรียน กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ ผู้ดำเนินกิจกรรม สถานที่เรียนรู้ และแหล่งเนื้อหา

และองค์ความรู้ตามลำดับ ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาควรวัดหลักสัปปายะ 7 ได้แก่ อาวาสสัปปายะ (สภาพแวดล้อมสะอาดและเป็นระเบียบ (โคจรสัปปายะ) การจัดพื้นที่และเส้นทางสัญจรอย่างเหมาะสม (ภัสสสัปปายะ) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนโดยผู้ดำเนินกิจกรรม (บุคคลสัปปายะ) การมีผู้นำที่ผลักดันกิจกรรมสู่เป้าหมาย (โภชนสัปปายะ) การจัดอาหารที่สะอาดและดีต่อสุขภาพ (อุตุสัปปายะ) สภาพแวดล้อมเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้) และ (อิริยาบถสัปปายะ) กิจกรรมเหมาะสมกับวัยและการเคลื่อนไหวของผู้เรียน โดยควรมีนโยบายที่ชัดเจนและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการดำเนินงาน เพื่อยกระดับให้วัดหรือพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

3. ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา “ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้” อยู่ในระดับมาก เพราะหลักสูตรมีความยืดหยุ่น และมีการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและมีระบบการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ส่วนแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ของผู้เรียน อยู่ในระดับปานกลาง เพราะยังขาดความหลากหลาย และการเข้าถึงอย่างทั่วถึงในทุกกลุ่มผู้เรียน ในส่วนการเรียนรู้ผ่านโครงการหรือกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงยังอยู่ในระดับน้อย เพราะขาดการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะชีวิตและการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของศศิพัชร จำปา (2559) ที่พบว่า หลังจากการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์มาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน โดยสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ สังเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ได้ดีขึ้น ยังพบอีกว่า คะแนนความรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาท้องถิ่นเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบนี้สามารถยกระดับความรู้ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง อีกทั้งผู้เรียนยังเกิดความรู้สึกผูกพันและตระหนักถึงคุณค่าของท้องถิ่นตนเองในระดับสูงสุด สะท้อนถึงความสามารถของรูปแบบในการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองท้องถิ่นและการเห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังมีผลการประเมินด้านความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงถึงความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ถูกออกแบบมาให้สอดคล้องกับความสนใจและบริบทของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการบูรณาการแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้เชิงท้องถิ่นที่ไม่เพียงพัฒนาทักษะการคิดและความรู้เชิงประวัติศาสตร์ แต่ยังเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับชุมชนของตนเองอย่างลึกซึ้งอีกด้วย

2. ผลการศึกษาวิธีการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 4 ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย

2.1 ด้านการวางแผนและการบริหารจัดการ พบว่าการใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและตัดสินใจในโรงเรียนควรมีความถูกต้อง ครบถ้วน และทันสมัยเพื่อสนับสนุนการบริหารที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักอาวาสสัปปายะและอาหารสัปปายะ โดยเปิดโอกาสให้ครู บุคลากรและภาคส่วนต่างๆ มีส่วนร่วมอย่างโปร่งใส ใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอย่างสมดุล เพื่อพัฒนาผู้เรียนรอบด้านและสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามหลักธรรมสัปปายะ พร้อมระบบจัดการข้อมูลที่ปลอดภัย มีจริยธรรม และนำไปสู่การตัดสินใจด้วยสติและปัญญาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของปญญา ไตรพรหม (2552) พบว่า แนวทางที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของทุกภาคส่วนในสถานศึกษา ทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และนักเรียน แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก

ได้แก่ การวางแผนซึ่งเน้นการสำรวจศักยภาพ ออกแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้และประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงการดำเนินงานที่ครอบคลุมการนำนโยบายไปปฏิบัติ การพัฒนาบุคลากรและจัดการทรัพยากรอย่างมีระบบ และขั้นตอนสุดท้ายคือการติดตาม ประเมินผลและรายงานผลอย่างมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ซึ่งผลการประเมินชี้ว่ามีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็ก

2.2 ด้านสภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้ พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิทั้งเจ็ดเห็นพ้องกันว่า ควรสร้างสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการคิด ปฏิบัติและสะท้อนผล พร้อมส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรภายนอกเพื่อพบปะบุคคลสัปปายะ โครงงานควรเชื่อมโยงกับสุขภาพ โภชนาการและบริบทท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังจริยธรรม สติและความรับผิดชอบ ส่งเสริมการรู้จักตนเองและตั้งรู้ทางปัญญา โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือทำจริงและประเมินผลเอง สร้างบรรยากาศแห่งบุคคลสัปปายะและระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Robinson (2025) ที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการศึกษากับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากหลากหลายภาคส่วนในท้องถิ่น ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การศึกษาที่มีประสิทธิภาพควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชน โดยเฉพาะผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน เข้ามามีบทบาทในการวางแผนและจัดการเรียนรู้ร่วมกับสถานศึกษา ซึ่งจะช่วยให้การศึกษาตอบโจทย์ปัญหาในพื้นที่ได้อย่างสอดคล้องกับบริบทของชุมชนและก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

2.3 ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ พบว่าการเรียนรู้ผ่านโครงงานควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิด วิเคราะห์ และสะท้อนผล ผู้บริหารและครูควรใช้พื้นที่เปิดโล่งเป็นอเวนิวสัปปายะ สนับสนุนการร่วมมือกับชุมชนและองค์กรภายนอก เพื่อเชื่อมโยงกับบุคคลสัปปายะและส่งเสริมคุณธรรมในชีวิตจริง โครงงานควรเน้นประเด็นสุขภาพ โภชนาการและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและสร้างผลกระทบเชิงบวกในท้องถิ่น การสนับสนุนครูในบทบาทผู้อำนวยการและผู้อำนวยความสะดวก การรู้จักตนเอง รู้เท่าทันโลก พร้อมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือทำจริงและประเมินตนเอง ช่วยสร้างบรรยากาศบุคคลสัปปายะในระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mullins (2001) พบว่า กิจกรรมดังกล่าวช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความกระตือรือร้นใหม่ ให้แก่ทั้งครูและนักเรียน อย่างไรก็ตามยังพบข้อจำกัดที่สำคัญคือความลังเลของครูผู้สอนที่มักไม่กล้านำผู้เรียนออกนอกสถานที่ เนื่องจากความกังวลและไม่มั่นใจในกระบวนการจัดการ แต่ผลงานวิจัยชิ้นนี้ได้แสดงให้เห็นถึงแนวทางที่สามารถใช้เป็นต้นแบบในการส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียนโดยอาศัยพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติเป็นสื่อกลางอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลเสนอแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 4 ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีผลดังต่อไปนี้

3.1 ด้านการวางแผนและการบริหารจัดการ มีรายละเอียดดังนี้ 1) อเวนิวสัปปายะ ผู้บริหารควรเน้นการวางระบบบริหารจัดการที่มีความชัดเจน โปร่งใส และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลอย่างถูกต้องรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารเชิงข้อมูลที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการวางแผนและการตัดสินใจ ทำให้การดำเนินงานมีทิศทางที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ 2) อาหารสัปปายะ ขยายความหมายจากอาหารกายสู่อาหารทางปัญญา โดยผู้บริหารและครูควรจัดการข้อมูลและแผนพัฒนาให้เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงการเรียนรู้ขององค์กร ผ่านการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง วิธีการนี้สะท้อนถึงการใช้ข้อมูลเป็นพลังขับเคลื่อน เพื่อปรับปรุงและยกระดับคุณภาพการบริหารและการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ 3) บุคคลสัปปายะ ผู้บริหารควมให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครอง หรือชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้มีการเสนอ

ความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจอย่างโปร่งใส นับเป็นกระบวนการสร้างความไว้วางใจและความเป็นเจ้าของร่วมที่ช่วยให้การบริหารจัดการโรงเรียนมีความมั่นคงและยั่งยืน 4) ธรรมส์ปายะ ผู้บริหารควรเน้นการยึดมั่นในหลักธรรมในการบริหารข้อมูล การวางแผน และการตัดสินใจ ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างสมดุลระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการกับคุณภาพชีวิตของผู้เรียน แต่ยังเป็นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่ไปกับการจัดการศึกษา อันเป็นรากฐานสำคัญของระบบนิเวศการเรียนรู้ที่มั่นคงและยั่งยืน

3.2 ด้านสภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้ 1) อาวาสธรรมส์ปายะ ควรมุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ปลอดภัย สะอาด และเป็นระเบียบ พร้อมบรรยากาศที่สงบและสร้างสรรค์ ทั้งในห้องเรียน ห้องสมุด พื้นที่พักผ่อน และพื้นที่สีเขียว ซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนและสร้างความสุขในการเรียนรู้ร่วมกัน 2) อาหารธรรมส์ปายะ ได้รับการตีความในเชิงเครื่องหล่อเลี้ยงทางปัญญา โดยการพัฒนาและจัดหาเทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และสื่อดิจิทัล เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างหลากหลายและทันต่อการเปลี่ยนแปลง แนวทางนี้สะท้อนถึงการเปลี่ยนบทบาทของโรงเรียนจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้จัดการแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) บุคคลธรรมส์ปายะ ควรพัฒนาบุคลากรทั้งด้านความรู้และทัศนคติ ควบคู่ไปกับการสร้างความร่วมมือกับชุมชน ผู้ปกครอง และองค์กรภายนอกเพื่อสร้างเครือข่ายทางการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงผ่านกิจกรรมและโครงการยังช่วยพัฒนาทักษะชีวิตและสร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับสังคม 4) ธรรมส์ปายะ ควรเน้นการออกแบบกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการเรียนการสอน ส่งเสริมการฝึกคิด ฝึกปฏิบัติ และพัฒนาจิตใจ ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

3.3 ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้ 1) อาวาสธรรมส์ปายะ ควรบริหารจัดการหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ บรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการลงมือปฏิบัติจริง มีส่วนช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง พร้อมทั้งพัฒนาทักษะการสะท้อนผลการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการวางแผนและการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน 2) อาหารธรรมส์ปายะ ผู้บริหารควรจัดหาสื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่อง การออกแบบกิจกรรมที่ทำนายและมีความหมายต่อผู้เรียน รวมถึงการประเมินผลที่หลากหลายและการสะท้อนกลับอย่างสม่ำเสมอ ล้วนช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ 3) บุคคลธรรมส์ปายะ ปรับบทบาทของครูและผู้บริหารจากผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวก ช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองมากขึ้น อีกทั้งการสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เชื่อมโยงบทเรียนกับชีวิตจริง และ 4) ธรรมส์ปายะ การบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม สุขภาพและสิ่งแวดล้อมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ชี้ให้เห็นถึงการจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างสมดุลระหว่างความรู้ทางวิชาการและการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ผลที่ได้คือการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี ความรับผิดชอบต่อสังคม และการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาข้อมูลการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักธรรม 4 ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จากประเด็นทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและตัดสินใจ ด้านความร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ด้านการเรียนรู้ผ่านโครงการหรือกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง พบว่า ผู้บริหารและครูควรวางแผนใช้ข้อมูลสารสนเทศและส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กรภายนอกอย่างเป็นระบบตามหลักธรรม 4 เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อม อาหาร บุคลากรและกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาวะและ

คุณธรรมของผู้เรียนอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านโครงการที่เชื่อมโยงชีวิตจริง เน้นการลงมือทำ และสะท้อนการคิดสร้างสรรค์ รวมถึงการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เกื้อกูลทั้งกาย ใจ และสติปัญญา โดยภาพรวมนั้นมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์วินิตย์ ธิรจิตโต (การะเกตุ) (2562) พบว่า โดยภาพรวมโรงเรียนให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมทั้งด้านอवास สบายะ โรงเรียนดูแลอาคารสถานที่ให้แข็งแรง ปลอดภัย และมีแสงสว่างเพียงพอ ด้านอาหารสัปปายะ มีการดูแลความสะอาดโรงอาหาร และจัดเตรียมอาหารที่มีคุณภาพตามหลักโภชนาการ ด้านบุคคลสัปปายะ โรงเรียนสนับสนุนสวัสดิการและให้ครูดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความเมตตา และด้านธรรมสัปปายะ เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ พร้อมทั้งส่งเสริมกำลังใจและแรงจูงใจในการเรียน

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 4 ของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปดังนี้

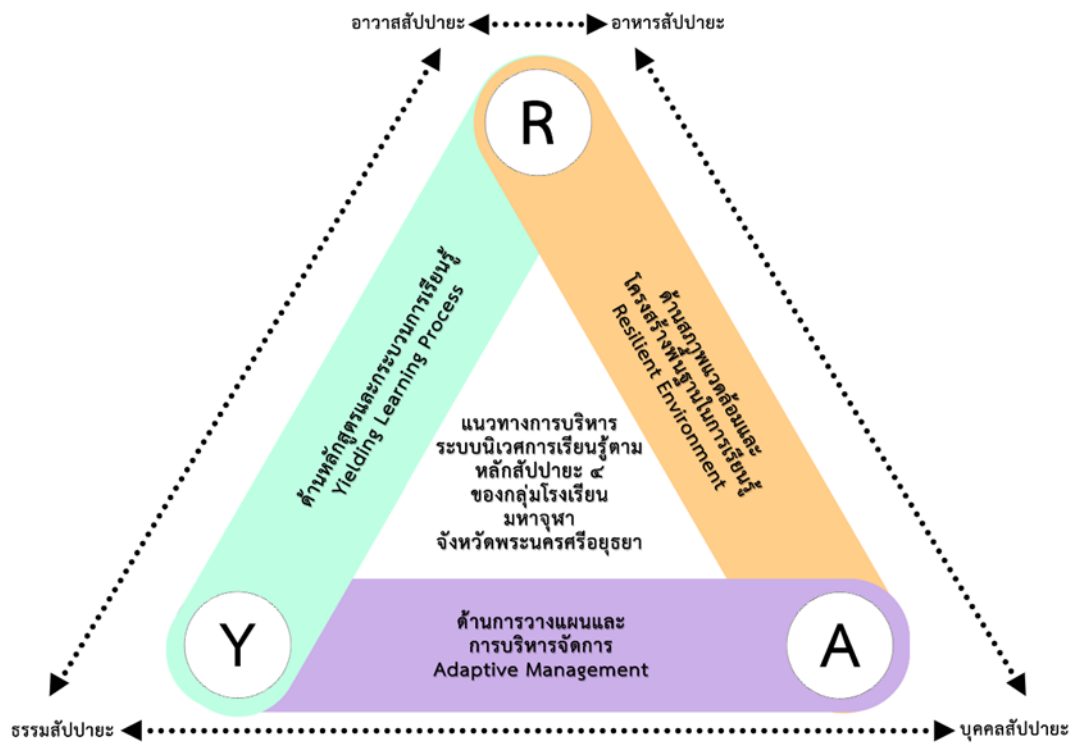
R : ด้านสภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้ (Resilient Environment) คือ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้ปลอดภัย ยืดหยุ่นและทันสมัย พร้อมทั้งเอื้อต่อการเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้อย่างทั่วถึง โดยรวมถึงอาคารเรียน ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ พื้นที่สีเขียวและอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน สอดคล้องกับหลักสัปปายะ 4 ในด้านอवासสัปปายะ ที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมและสถานที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาจิตใจและอาหารสัปปายะ ที่เน้นการจัดเตรียมเครื่องหล่อเลี้ยงด้านความรู้และทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน

A : ด้านการวางแผนและการบริหารจัดการ (Adaptive Management) คือการวางแผนและบริหารจัดการระบบการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และมีการใช้ข้อมูลสารสนเทศทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพอย่างรอบด้าน โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ได้แก่ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง บุคลากรทางการศึกษา และชุมชน ภายใต้หลักจริยธรรมและความโปร่งใส เพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการบริหารจัดการระบบการเรียนรู้ สอดคล้องกับหลักสัปปายะ 4 ในด้านบุคคลสัปปายะ ซึ่งเน้นบทบาทและอิทธิพลของบุคคลรอบตัวที่มีต่อการพัฒนา เช่น ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชน ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างความไว้วางใจในระบบ

Y : ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ (Yielding Learning Process) คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง การมีส่วนร่วมของผู้เรียน การคิดวิเคราะห์และการพัฒนาคุณธรรมควบคู่ไปกับความรู้ โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ การออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมควรเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและบูรณาการหลักคุณธรรม จริยธรรม สุขภาพและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม เพื่อให้การเรียนรู้มีความหมายและยั่งยืน สอดคล้องกับหลักสัปปายะ 4 ในด้านธรรมสัปปายะ ซึ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักคุณธรรมและวิถีชีวิตที่ดีเข้ากับเนื้อหาและกิจกรรม

หลักสัปปายะ 4 หมายถึง องค์ประกอบพื้นฐานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1) อवासสัปปายะ สภาพแวดล้อมหรือสถานที่ที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) อาหารสัปปายะ สิ่งที่ใช้หล่อเลี้ยงหรือสนับสนุนทั้งกายและปัญญา อาทิ อาหาร

สื่อ เทคโนโลยี 3) บุคคลสัปปายะ บุคคลรอบตัวที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา เช่น ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง หรือ ชุมชนและ 4) ธรรมสัปปายะ กระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักคุณธรรมและวิถีชีวิตที่ดีเข้ากับเนื้อหาและ กิจกรรม สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย RAY

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรประยุกต์ใช้ แนวทางที่สอดคล้องกับหลักสัปปายะ 4 ในการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ โดยเริ่มจากการพัฒนาระบบข้อมูล สารสนเทศ การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และการบูรณาการหลักธรรมลงในกิจกรรมอย่าง เหมาะสม เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้อย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญา
 - 1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการส่งเสริมโรงเรียนใน พื้นที่ให้พัฒนาอย่างมีทิศทางเดียวกัน โดยเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภายนอก และ สนับสนุนบทบาทของพระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬาฯ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีจุดแข็งด้านการบูรณาการธรรมะกับการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
 - 1.3 ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรประยุกต์ใช้หลักการของระบบนิเวศการเรียนรู้ในการ ออกแบบการเรียนการสอน โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมทั้งความรู้ คุณธรรม และทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างมี ความสุข เพื่อพัฒนาผู้เรียนเรียนรู้บริบทของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 - 1.4 ผู้บริหารของกลุ่มโรงเรียนมหาจุฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรใช้ผลการวิจัยเป็น ต้นแบบในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู และจัดทำโครงการวิจัยหรือพัฒนาเชิงปฏิบัติการในโรงเรียน เพื่อ

ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ระบบนิเวศการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมสถานศึกษาในเขตพื้นที่ เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลาง เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 4 ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และสามารถสรุปแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทที่แตกต่างกันของแต่ละโรงเรียน

2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาติดตามผลหลังจากนำแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 4 ไปใช้จริงในสถานศึกษา เพื่อประเมินประสิทธิภาพและผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การพัฒนาครู และความร่วมมือของชุมชน ทำให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาแนวทางให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริงได้

2.3 การวิจัยครั้งต่อไปควรเน้นการศึกษาการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาในการสนับสนุนระบบนิเวศการเรียนรู้ เช่น การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เครื่องมือสารสนเทศ หรือโครงการเชิงดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2561). แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- นริศรา ใจคง และสิริกานต์ แก้วคงทอง. (2568). นิเวศการเรียนรู้ เรื่องเก่าบนวิถีใหม่. แหล่งที่มา <https://elibrary.ksp.or.th/index>. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2568.
- ปฎิญา ไตรพรหม. (2552). การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 กรณีศึกษา: โรงเรียนวัดท่าใหม่ โรงเรียนวัดศรีภวังค์ และโรงเรียนวัดลาดระโงง. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พรรัตน์ จันทร์คำ. (2566). การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 22 จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 5(4), 885-896.
- พระมหาขวลิต โขสขโว (โภควรา). (2564). แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา สำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี. (2564). วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์วินิตย์ ธิรจิตโต (การะเกตุ). (2562). การบริหารแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศศิพัชร จำปา. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. (2568). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2566-2570. แหล่งที่มา <https://aya1.go.th/data2> สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2568.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2568). ข้อเสนอระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคตในปี 2040. แหล่งที่มา <https://www.onec.go.th/th.php/book/> สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2568.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุรัตน์ แทนประเสริฐกุล, ทวีศิลป์ กุลนภาตล และสมบุญณ์ บุรศิริรักษ์. (2564). ระบบนิเวศนวัตกรรมในโรงเรียนที่มีเป้าหมายในการพัฒนานักเรียนนวัตกรรม. วารสารรัชต์ภาคย์, 16(46), 147-161.
- Mullins, Jouce A. (2001). How field trips in natural areas associated with museums, Arboreta and Aquaria impact the educational experiences of teachers and students. Ph.D. Dissertation. The University of Southern Mississippi.
- Robinson, S. G. (2025). Teacher Job Satisfaction and Levels of Clinical Supervision in Elementary Schools, Source. From <https://www.proquest.com/openview/2b15a969f1b15999> Retrieved March 10, 2025.